

Vyjádření ČAPS k činnostem pečovatelské služby v rodinách s ohroženými dětmi

Pravidla a podmínky poskytování pečovatelské služby

Poskytování pečovatelské služby v rodinách s ohroženými dětmi (dle ustanovení novely zákona o sociálně právní ochraně dětí) se musí řídit platnými pravidly pro poskytování sociální služby vybraného poskytovatele, a to především v souladu s § 2 zákona o sociálních službách – tedy služba musí na uživatele působit aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti a motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace. V praxi to znamená využívání všech dostupných zdrojů pomoci, a pokud je činnost schopen některý z členů rodiny provádět sám, tuto činnost pečovatelská služba neprovádí nebo poskytuje určitou míru podpory členům rodiny tak, aby byli schopni ji provádět sami co nejdříve.

Součástí pravidel pro poskytování sociální služby je především povinnost uživatele zajistit podmínky pro bezpečný a bezproblémový výkon činnosti pracovníků v jeho domácnosti tak, aby nedocházelo k možnosti poškození zdraví či ohrožení bezpečnosti pracovníka pečovatelské služby. Jedná se např. o zajištění generálního úklidu či vyklizení bytu, pokud z důvodu nepořádku, zápachu či nahromaděných věcí nelze provádět úkony pečovatelské služby, provedení deratizace bytu (v případě potřeby), zabezpečení domácích zvířat či zajištění prostředků pro provádění hygieny, úklidu či pro přípravu jídla. Mezi podmínky poskytování péče patří také to, že v bytě za přítomnosti pracovníka pečovatelské služby není možné kouřit či požívat omamné látky. Zde bude třeba maximální podpory a spolupráci s OSPOD případně SAS tak, aby bylo možné vhodné podmínky zajistit a udržet.

V rizikových lokalitách by měla být činnost pečovatelské služby zajišťována např. ve dvojici nebo s doprovodem jiného pracovníka (OSPOD, městská policie, SAS). Poskytovatel pečovatelské služby by měl mít možnost odmítnout vstup do nebezpečného prostředí.

Uživatel a pracovník pečovatelské služby jsou dále povinni chovat se k sobě v souladu s dobrými mravy a v mezích norem slušného a etického chování. Je nepřípustné, aby jednání uživatele (a všech osob přítomných v domácnosti v průběhu péče) či pracovníka pečovatelské služby vedlo ke snížení důstojnosti nebo k vytváření nepřátelského, ponižujícího nebo zneklidňujícího prostředí. V rodinách s ohroženými dětmi může docházet ke konfliktům či násilí, v tomto případě bude zásadní spolupráce s OSPOD, aby péče mohla probíhat.

Výkon úkonů pečovatelské služby

Osobní péči o dítě jako je hygiena, oblékání či podávání stravy, by měl provádět rodič s dopomocí pečovatelky. Např. také v rámci zákona o dětských skupinách musí být činnost, kterou se uskutečňuje péče o dítě, vykonávána zdravotníkem, pedagogem, nebo pracovníkem se speciálním kurzem pro chůvy v dětských skupinách. Sociální pracovník může tuto činnost provádět pouze za přítomnosti zdravotníka, pedagoga nebo chůvy v dětských skupinách (nikoliv samostatně). Jedná se tedy spíše o pomoc, podporu či spolupráci s rodičem při provádění

hygieny u dětí, vhodného oblékání vzhledem k počasí a příležitosti, vaření a podávání jednoduchých jídel (příprava svačín) v souladu s běžným denním režimem v průměrné domácnosti.

Běžný úklid a údržba domácnosti by se poskytovala v případech, kdy rodiče tyto činnosti z objektivních důvodů nezvládají. I při této činnosti musí pečovatelská služba působit na uživatele aktivně, motivovat je ke spolupráci a edukovat v běžných postupech při udržování průměrné domácnosti.

Úkony pečovatelské služby se neposkytují bez přítomnosti uživatele v domácnosti. Proto také v rodině s ohroženým dítětem by měl být při výkonu úkonů pečovatelské služby vždy přítomen rodič, který má odpovědnost za své děti v dané domácnosti. Pečovatelská služba nepřebírá v žádném případě za děti odpovědnost.

Bez přítomnosti rodiče je možné provádět doprovod do školy či školského zařízení, pokud rodič tento doprovod z objektivních důvodů nemůže vykonávat sám. Stejná pravidla budou platit také u nákupů či vyřizování běžných záležitostí.

Pečovatelská služba neposkytuje dohled ve smyslu hlídání dětí bez přítomnosti rodiče.

Jedná se tedy o **praktický výkon předem nasmlouvaných úkonů**, nikoliv o výchovnou či poradenskou činnost, ani posilování rodičovských kompetencí, které by měl vykonávat OSPOD a SAS.

Personální zajištění

Přímou podporu v domácnostech realizují pracovníci v sociálních službách (pečovatelky) dle § 116 zákona č. 108/2006 Sb. Je nutné brát v úvahu, že se jedná o pracovníky s nižší kvalifikací (někdy pouze se základním vzděláním a kvalifikačním kurzem zaměřeným na péči o seniory a osoby se zdravotním postižením), kteří neprovádějí sociální diagnostiku, výchovné ani poradenské intervence. Jejich rolí je praktická pomoc a sledování situace v domácnosti. Také povinné další vzdělávání je v současnosti zaměřené na oblast seniorů, osob s chronickým duševním onemocněním (demence) či osob se zdravotním postižením.

Pro práci s cílovou skupinou rodin s ohroženými dětmi je nutné připravit systém vzdělávání pro stávající pracovníky pečovatelských služeb – pracovníky v sociálních službách i sociální pracovníky, jelikož se jedná o zcela specifickou sociální práci, která není pro naše služby běžná. Bude nutné se také zaměřit na výběr konkrétních pracovníků pro výkon činností v těchto rodinách tak, aby vyhovovali jejich specifickým potřebám.

Odbornou garancí, metodické vedení a spolupráci s OSPOD by měl zajišťovat sociální pracovník s odbornou kvalifikací a zaměřením na ohrožené rodiny. Tito pracovníci by měli být pravidelně školeni v oblasti SPOD, krizové komunikace a bezpečnosti v domácnosti.

Spolupráce s OSPOD, případně SAS

Služba by měla být poskytována na základě doporučení OSPOD a vždy se souhlasem rodiny. Pečovatelská služba by měla být součástí multidisciplinárního týmu spolu s OSPOD a sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi (SAS). Pečovatelská služba by měla být povinným účastníkem případové konference, rovnocenným partnerem OSPOD – předávat informace o průběhu podpory, podílet se na vyhodnocování účinnosti opatření a spolupodílet se na aktualizaci individuálního plánu podpory.

Pracovníci pečovatelské služby budou povinni dodržovat zásady ochrany práv dítěte a budou muset neprodleně informovat OSPOD o závažných zjištěních. Odborné vedení a komunikaci s OSPOD by měl zajišťovat sociální pracovník pečovatelské služby.

Smlouva o poskytování pečovatelské služby

Smluvní vztah o poskytování sociální služby vznikne mezi pečovatelskou službou a rodinou s ohroženými dětmi, a to v souladu s běžnými pravidly pro uzavírání smlouvy s uživateli, včetně povinnosti uživatele dodržovat pravidla poskytovatele a včetně běžných výpovědních podmínek. Zásadní jsou registrační podmínky poskytovatele a jeho možnosti včetně volných kapacit.

Smlouva by se měla uzavírat na dobu určitou s možností prodloužení dle aktuální situace v dané rodině.

Kapacity

V případě, že nebudou cíleně navýšeny kapacity pečovatelských služeb v základních krajských sítích, bude velmi obtížné požadavky rodin s ohroženými dětmi (či OSPOD) uspokojit. Stávající kapacity jsou nastavené především pro cílovou skupinu seniorů a osob se zdravotním postižením a počet těchto uživatelů vzhledem k demografickému vývoji stále stoupá. Je proto nutné postupně navýšovat kapacity těchto služeb, a to s ohledem na stávající i další cílové skupiny.